

L'aventura europea dels “Magatzems Jorba”: la “Maison Jorba” de Brussel·les

Joan Vila-Masana i Portabella

Els Magatzems Jorba va ser l'empresa comercial més atrevida i exitosa del comerç manresà, tan per l'envergadura que va agafar com per l'amplitud de mires i per la durada que va tenir. Aquesta empresa la van iniciar el matrimoni format per Pere Jorba i Gassó¹, i Teresa Rius i Vilaseca² l'any 1886 al iniciar-se com a fabricant tèxtil amb uns quants telers a la fàbrica a la fàbrica “Filats i Teixits Roca” de “Cal Canyís”. Després d'alguna ensopegada com a fabricant inicia el camí del comerç minorista obrint la primera botiga l'any 1886 al carrer d'Urgell número 6³, tot mantenint l'activitat de fabricant tèxtil. En aquesta botiga venien tot tipus de productes tèxtils i era una de les vies de sortida del producte fabricat a la seva fàbrica. Aquesta botiga va ser l'inici dels futurs Magatzems Jorba.

Mentre en Pere Jorba portava els negocis industrials de fabricació tèxtil, Teresa Rius i els fills del matrimoni es dedicaven a la botiga fent-la progressar. Aquest progrés, venent els productes que Pere Gassó fabricava i d'altres que també comercialitzava, els portà a necessitar un local més gran. Es van traslladar a un local més ampli i més cèntric al carrer del Born número 23 al costat de l'església de Sant Domènec o de Predicadors, en el que en els propers anys es convertiria en l'eix comercial més elegant de

la ciutat. El local estava format per la botiga situada a la planta baixa i als dos pisos superiors.

Les vendes anaven en augment i el local també se'ls hi va fer petit i van ampliar llogant la casa veïna corresponent al número 21 al mateix carrer del Born. La dedicació i l'encert en l'activitat comercial van fer que a l'any 1904 lloguessin l'edifici que s'havia acabat de construir, i que es trobava al mateix davant, coneguda com a Casa Devant, a la cantonada dels carrers Born, plaça de Sant Domènec i carrer Nou⁴ i inauguessin els emblemàtics Magatzems Jorba de la plaça Sant Domènec a la tarda del dia 7 d'abril de 1904. A partir d'aquells moments aquests magatzems serien un punt emblemàtic de la ciutat.

Quatre anys després, el 23 de febrer de 1908, moria Teresa Rius a l'edat de 58 anys i els seus fills Joan, Pere, Josep i Encarnació van prendre les rendes de l'activitat comercial i seguiren engrandint el negoci. De tots els fills el que més destacà va ser en Joan que amb la seva imaginació participava en totes les activitats socials de la ciutat i quan no, ell mateix n'organitzada per dinamitzar l'activitat comercial del seu establiment.

La gran guerra europea de 1914-1918 va ser una etapa en que les

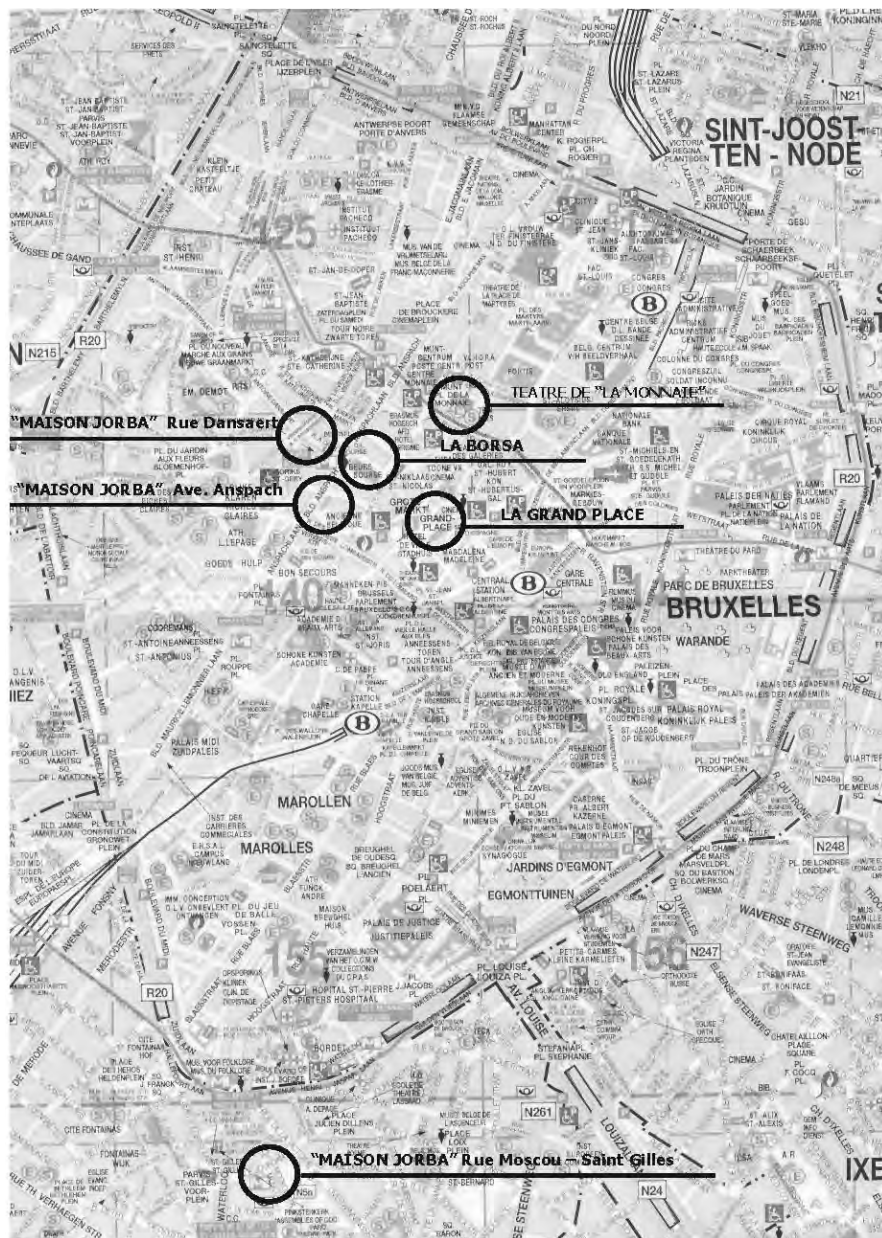
mercaderies escassejaven i els preus pujaven. En Joan Jorba i el seu amic Ramon Roqueta⁵ es van posar d'acord per oferir queviures com patates a preu assequible pels manresans, el que sumat a totes les activitats socials de la ciutat que patrocinava i a una frenètica activitat comercial, moltes vegades novedosa, va fer que els manresans veiessin als Magatzems Jorba com a una institució propera i que ràpidament se la van fer seva. Formava part de la cultura no solament dels manresans, sinó de tota la comarca i de més enllà. L'efemèride del final de la guerra europea, l'any 1914, va ser celebrat pels Magatzems Jorba amb la construcció i venda d'uns famosos rellotges que portaven esmaltades les banderes dels països participants.

L'expansió comercial de la família Jorba no es va acabar aquí i obrien nous locals comercials, a vegades sols i a vegades en col·laboració amb altres comerciants o artesans de la ciutat. Així el 7 de novembre de 1913 s'associen amb l'ebenista Josep Pich i Iglesias i obren una botiga de mobles a la Muralla del Carme número 18 amb taller a la mateixa Muralla, però de Sant Francesc, número 54, on abans hi havia hagut la secció de fotografia. Després en aquest mateix número i en el del costat obren les seccions de queviures i de joguines.

Altres locals que tenien era una perfumeria i merceria al carrer del Born número 19-21 amb associació amb Ramon Morell i Oliver cantonada plaça de Fius i Palà on encara actualment dona servei. També disposaven d'un local al carrer Nou número 22 dedicat a la venda a l'engròs de teixits i al carrer de Sant Tomàs on hi havia el taller de confecció. Si tot això no fos prou l'any 1922 va comprar l'Hotel "Sant Domingo" a Francesc Picañol i en va ser propietari fins l'any 1956⁶. L'èxit va fer que dominés el centre de la ciutat i va ser un del motius que la nova centralitat comercial de Manresa es desplaçés cap al carrer de Born, Plaça de Sant Domènec i Muralla del Carme.

Set anys després d'haver obert el gran magatzem a la plaça de Sant Domènec i tres anys abans que esclatés la primera guerra mundial la família Jorba obria un nou capítol en la seva expansió. La ciutat de Manresa se li feia petita i mirava nous horitzons. L'any 1911 s'estableix a Barcelona on obre botiga al centre de la ciutat seguint el principi que li havia donat tant d'èxit. Es buscaven sempre locals al centre de la ciutat i a Barcelona no podia ser diferent. L'altre pota de la fórmula que els havia funcionat era la d'anar amb un soci comandatari que conegués la ciutat i l'ofici. Així es van associar amb el majorista de teixits barceloní Francesc Soldevila i Casas que tenia el local en el carrer del Call números 12 i 15, al costat de la mateixa plaça de Sant Jaume.

El local de Barcelona va ser construït seguint la fórmula dels Magatzems de Manresa. Van ser decorats pel dibuixant manresà Francesc Cui-xart i Barjau. La inauguració va tenir lloc el dia 14 de novembre de 1911 amb un sorteig a la clientela. Al front del negoci hi havia el germà d'en Joan Jorba i Rius, en Pere. Cinc anys després a la vista de l'empenta que tenia el negoci van ampliar amb un segon local al número 1 del carrer de Sant Domènec del Call molt a prop de l'anterior i a tocar de la mateixa plaça de Sant Jaume. Amb els anys amb aquests dos locals no en van tenir prou i els anys 1922 i 1923 van ad-

1. Plànol de situació de les tres sucursals de la "Maison Jorba" a Brussel·les.

quirir dos edificis al Portal de l'Àngel i un al carrer de Santa Anna on hi van construir els coneguts Magatzems Jorba que van ser inaugurats el 25 d'octubre de 1926. Posteriorment van adquirir un altre edifici colindant pel carrer de Santa Anna i van ampliar els magatzems el 24 d'octubre de 1932 donant per finalitzada el magnífic establiment comercial dels "Grans Magatzems Jorba" de Barcelona⁷ i que actualment, encara en funcionament, son propietat d'uns coneguts magatzems de capital espanyol.

La voluntat de l'expansió arreu de Catalunya i de l'estranger ja estava

palesa en la filosofia dels seus propietaris. Aquest principi va quedar escrit en l'article 4 dels estatuts de la raó social "INDUSTRIAS Y ALMACENES JORBA, SOCIEDAD ANÓNIMA" escriturada a Manresa el dia 1 de febrer de 1923 davant del notari Josep Maria Català i de Gand, en el que es manifesta que: "*Tendrá su domicilio en Manresa, en la calle del Borne, número treinta y seis. El Consejo de Administración podrá trasladar el domicilio a otra ciudad española y establecer sucursales, agencias o delegaciones en las diversas ciudades españolas y en el extranjero.*"

2. Edifici de la "Maison Jorba" a la rue d'Antonie Dansaert (Dansaertstraat).

3. La rue d'Antonie Dansaert (Dansaertstraat) amb la Bourse al fons.

En Joan Jorba i Rius feia viatges de prospecció comercial per tot Espanya i per diversos països europeus. Un d'aquests viatges va ser el que va realitzar el març de 1919 a França i Bèlgica, després d'haver obert els magatzems a Manresa i Barcelona. Va sortir el dia 24 de febrer de 1919 acompanyat del Sr Soler de Barcelona en tren a direcció a París. D'aquest viatge en van fer vuit cròniques que es publicaven diàriament al periòdic

"El Pla de Bages" i que signaven "Jorba-Soler". En la primera crònica⁸ comenten que durant el viatge de pujada es varen creuar amb diversos trens que portaven material militar i molts soldats procedents del nord, car feia únicament tres mesos que s'havia signat l'armistici que va acabar amb la primera Guerra Mundial⁹ i per tant les tropes que hi havia intervingut estaven en procés de reubicació en el país. Arriben a París el 25 de fe-

brer on els rep el Sr Llorca que era el contacte que tenien allí.

Durant la seva estada a París es van entrevistar amb l'ambaixador espanyol, el Sr Quiñones de León i Mr. Brousse, diputat del departament de Pirineus Orientals al qui els hi va demanar que els productes espanyols no tinguessin cap problema per poder entrar a França. També van visitar moltes fàbriques i cases comercials comprant productes que després en-

4. Primer anunci de la sucursal a Brussel·les aparegut en el periòdic "El Pla de Bages" del dia 25 de juny de 1919.

Per a la próxima festivitiat de St Pere
Exposició i venda d'objectes per a regal. PIS SEGON
Gran assortit de figures artístiques arribades recentment de París i Bèlgica. Preus de gran ocasió
MAGATZEMS JORBA Manresa-Barcelona-Brussel·les

Bonic aparell amb bombeta elèctrica, 35 centímetres alt, pampol de seda color rosa; a ptes. 17'50

Elegant mirall de metall platejat amb lluna biselada, 18 cms. alt per 11 d'ample; a ptes. 5'50

Maceta metall broncejat, 25 centímetros diàmetre per 15 d'alt; a ptes. 10
 En 20 per 13 centímetros a * 8
 En 15 per 10 * a * 4'50

Maceta metall broncejat, 22 centímetros diàmetre per 18 alt; a Ptes. 4'50
 En 14 cms. per 12; a Ptes. 3'15
 En 9 cms. per 8; a Ptes. 2

Bonica sucrera de cristall decorat, amb montura niquelada; a Ptes. 2'76

Elegant pedestal amb bombeta elèctrica, 35 cms. alt, pampol seda grana; a ptes. 18

Graciosa figura amb mirall biselat alt 70 centímetres; a ptes. 23'50

Sucrera automàtica de cristall clar amb montura niquelada; a Ptes. 4'50

Bonico jolero de metall platejat, alt 5 centímetres per 7 d'ample; a Ptes. 5'75

Bonico jolero de metall platejat, alt 7 centímetres per 6 d'ample; a Ptes. 6'50

Cendrera metall broncejat, 13 x 11 cms.; a Ptes. 1'05
 El mateix aniquelat Ps. 2'
 El mateix platejat; Ps. 2'05

Artístic mirall lluna biselada de 50 centímetres d'alt; a Ptes. 16

viaven a Manresa per a la seva venda¹⁰. Posteriorment sortien en direcció a Lió per anar a la tercera Fira de Mostres que es celebrava en aquella ciutat industrial dedicada especialment als filats i teixits de seda, especialitat aquesta que la "Casa Jorba" treballava molt per la confecció de brodats de tota classe. A la seva crònica periòdica manifestava que: "...Nosaltres no assistim a la Fira de Lió a vendre, si sols per a comprar si les ofertes dels articles resulten convenients."¹¹. Retornats a Paris viatgen el 14 de març cap a Bèlgica travessant l'antic camp de batalla i en la crònica explica com veu aquesta regió tan desolada i malmesa pels anys en que ha estat sotmesa a una guerra tan cruenta. A mesura que s'acoten a Brussel·les el paisatge retorna a la normalitat desapareixent tot vestigi de guerra i trobant-se a l'arribada de la capital belga amb una ciutat absolutament normalitzada i sense cap senyal de violència¹². La seva impressió de la ciutat va ser positiva, fins el punt d'escriure que: "...aquí la gent treballa i es diverteix; no escasseja res; es menja tan o més bé que

a Barcelona, si be que la vida es un poc més cara, però no molt..."¹³. Allí és rebut, en absència de l'ambaixador, per l'encarregat de negocis de l'ambaixada el Sr Marqués de Faura comentant en Joan Jorba la possibilitat de poder introduir el seu negoci a aquell país. L'encarregat de negocis de l'ambaixada el va esperonar a introduir els seus productes en aquell país. També es va entrevistar amb el Sr. Pere Saura, cònsul agregat de l'ambaixada i gran coneixedor de les necessitats i possibilitats comercials d'aquella zona a l'haver presidit, durant tot el temps que va durar la primera Guerra Mundial, la junta de subsistència. Després de l'entrevista manifesta que: "...vegem ja clar poder realitzar el nostre projecte d'introduir en aquell país nostres productes i molts d'altres, amb la confiança que podrem competir amb els francesos, inglesos i nortamericans...". Més endavant en la seva crònica manifesta que: "...Tant és així que el pròxim mes d'abril quedarà establerta nostra casa a Bruselas per la importació de productes espanyols a Bèlgica."¹⁴. Per tant la decisió la deuria acabar de

tancar en aquella entrevista i deuria fer les darreres gestions per tal que dos mesos després es podés obrir la botiga "Maison Jorba" a Brussel·les.

A continuació van sortir de la capital, Brussel·les per anar cap a la ciutat de Mechelen¹⁵ que havia patit l'ocupació alemanya. En aquesta ciutat va ser rebut pel cardenal Joseph Mercier, arquebisbe de Mechelen, figura rellevant del diàleg entre les comunitats catòliques i anglicanes, i que en fa una crònica en el periòdic explicant l'entrevista que hi va tenir¹⁶. Després van emprendre el viatge de retorn a Barcelona. Amb motiu de la visita al cardenal Mercier es va editar en la "Revista Il·lustrada Jorba"¹⁷ un article sobre el cardenal Mercier. El Sr. Jorba li va trametre aquest número de la revista que editava la casa comercial. Posteriorment, amb data de 24 de maig d'aquell any, es va rebre una carta del cardenal agraint aquest detall¹⁸.

Aquest viatge a més de ser de prospecció comercial tenia altre finalitats com era la d'analitzar la possibilitat de l'obertura d'obrir uns nous magatzems a fora de la península, a Euro-

5. Edifici actual on hauria estat situada la segona sucursal de la "Maison Jorba" a Brussel·les.

pa on en Joan Jorba intuïa que era el futur per consolidar el seu repte comercial i esdevenir una potència comercial internacional. Catalunya se'ls hi havia tornat petita i necessitava una consolidació a nivell europeu per ser capdavanter en les novetats i garantir-se el subministrament de productes i matèries primeres. També va veure la possibilitat de fer negoci en uns països que sortien d'una gran guerra i que estaven necessitats de productes, doncs la recuperació econòmica era difícil i lenta per manca de recursos. Al tenir de decidir-se per obrir uns magatzems a l'estranger, la zona natural per a l'expansió era l'àrea francòfona que li era més propera. Dintre d'aquesta àrea calia decidir entre França i Bèlgica i es van decidir per Brussel·les perquè la guerra la havia tocat més i per tant ofería més possibilitats de negoci amb la represa econòmica que s'anava produint i no hi havia una competència tan ferotge com a París.

Durant aquest viatge no solament analitzà la possibilitat de l'obertura d'una botiga a l'estranger, sinó que durant la seva estada a Brussel·les ja prengué les decisions necessàries i feu les gestions oportunes per deixar-ho tot lligat per tal que en dos mesos es podés obrir la nova botiga al cor de la capital belga.

Aquells anys Bèlgica a l'haver sortit d'una guerra que la colpejà prou fort, va fer varies temptatives polítiques per tal d'evitar nous ensurts en el futur i augmentar la seva capacitat econòmica a la regió. Una d'aquestes iniciatives va prosperar l'any 1923 creant-se la Unió Econòmica Bèlgico-Luxemburguesa que, anys més tard, es convertirà en el Benelux¹⁹ i que eren zones de lliure comerç sense duanes per afavorir l'intercanvi econòmic entre elles i augmentar el nivell de riquesa de les seves poblacions.

Dintre d'aquest marc en Joan Jorba va decidir iniciar l'expansió estrangera amb l'obertura d'un primer magatzem a Brussel·les. Es va cercar un local cèntric que no podia estar lluny de la Grand Place, ni de la Bourse que eren els punt de referència de la ciutat (figura 1) i es va decidir per un local situat al número 35-37 a la Rue d'Antoine Dansaert -Straat- (figura 2), que dona al cèntric edifici

La Casa que compta amb un gran taller de	La Casa que te sempre un gran assortit de
Fotografia	Objectes de regalo
GRANS MAGATZESM JORBA MANRESA: Carrer del Born, núm. 36 BARCELONA: Carrer del Call, 13 i 15 BRUSEL·LES: Boulevard Anspach, 110	
Els més importants de Catalunya exceptuant la capital : : :	
La casa que ven més, més bo i barato	
La Casa que no te competència en els rams de	La Casa que disposa constantment de gran assortit de
Reflotjeria i optica	Trossos i saldos

6. Anunci aparegut al periòdic "El Pla de Bages" del dia 19 de setembre de 1919 en el que apareix la segona sucursal de la "Maison Jorba" de Brussel·les amb l'adreça de la avenue Anspach (Anspachlaan), 110.

de la Borsa²⁰ (figura 3). Aquest establiment es va nomenar “Maison Jorba” i s’hi venien teixits, roba confeccionada i molts altres article seguin la fórmula dels magatzems de Manresa i Barcelona. Aquest primer establiment es va obrir el maig de 1919.

El fet de l’obertura de la botiga de Brussel·les no va tenir cap ressò en la premsa de la ciutat d’aquells anys. La primera referència que en tenim és l’anunci al periòdic de “El Pla de Bages” del 25 de juny de 1919 en que en l’anunci dels “Magatzems Jorba” que inseria per la proximitat de les festes de Sant Pere, que aleshores es celebraven amb força notorietat, hi apareix la referència a les tres seus de les botigues que tenia obertes: “Manresa, Barcelona i Brussel·les” (figura 4)²¹.

Aquest local deuria ser provisional perquè dos mesos més tard, el juny, es trasllada al número 116 de l’Avinguda Anspach (Anspachlaan) cantonada amb el carrer de Pierres (Steenstraat) una cantonada més avall i a la mateixa acera de l’edifici de la Borsa. Actualment en aquest edifici hi ha instal·lada la sala de concerts “AB” (Ancienne Belgique) molt popular a Brussel·les (figura 5). Aquesta nova adreça es va fer ràpidament pública en els anuncis que els Magatzems Jorba inserien en la premsa de la ciutat d’aquells mesos. El periòdic de “El Pla de Bages” del 19 de juliol de 1919 apareix no solament la referència de la nova botiga, sinó que s’anuncia amb l’adreça exacta (figura 6)²².

En aquesta nova adreça, més cèntrica que l’anterior de la Rue d’Antonie Dansaert (Straat), les transaccions comercials deuria augmentar i el negoci deuria anar més bé, perquè “El Pla de Bages” del 29 d’agost inseria una petita referència en la que esmentava que: “*Sucursal que creix. Hem tingut ocasió de poguer-nos enterar dels avensos que cada dia experimenta la sucursal que la casa Jor-*

7. Sucursal de la “Maison Jorba” situada al barri de Saint Gilles, al carrer de Moscou (Moscoustraat), 24 que feia cantonada amb place du Parvis, 28.

8. Edifici actual de la rue de Moscou (Moscoustraat) cantonada place du Parvis amb un altre local de negoci dedicat també a la venda de roba.

ba te establerta a Brusseles. A pesar del poc temps que funciona en aquella capital, s'ha guanyat una gran popularitat, comptant entre el nombre de clients més il·lustres, el Ministre d'Espanya a Brussel·les senyor Marqués de Villalobar, el que sent una predilecció especial per dita casa. I per donar més impuls i renom a la sucursal un dels seus empleats ha emprès un viatge a Colònia i altres capitals alemanyes, per realitzar negocis importants de compra i venda. També està amb tractes amb un acreditat Banc holandès per a tota mena d'operacions comercials.”²³.

La sucursal de Brussel·les li servia per vendre els productes que es fabricaven a la fàbrica tèxtil que tenien, a més d'importar productes manufacturats aquí. També li servia de base per comprar productes fabricats allí i enviats cap aquí per a ser venuts als magatzems de Manresa i Barcelona.

Aquesta relació l'explotava amb finalitat comercial. Així durant la festa major d'aquell any 1919 es va adornar la façana dels magatzems de Manresa amb “...una gran munió de banderes nacionals, entre les quals, i en lloc de preferència, s'hi destaquen magestuosament la vaticana, catalana, espanyola i belga.”²⁴. El fet de disposar d'una sucursal en un país estranger s'utilitzava, com és natural, com un fort element de publicitat comercial.

En aquest indret no hi romandran gaire temps i a principis de l'any 1921 es van traslladar-se a un nou local al barri de Saint Gilles més al sud de la ciutat no gaire lluny de la Gare du Midi. Aquest barri era aleshores un dels barris més de moda de la ciutat. En aquest barri i davant de l'església de Saint Gilles, edifici emblemàtic d'aquest barri, es va obrir el tercer magatzem a la ciutat al número 24 del carrer de Moscou (Moskoustraat) que feia cantonada amb la plaça de Parvis Saint Gilles (actualment Rue Jourdan o Jourdanstraat) davant mateix de l'església de Saint Gilles (figura 7). Actualment l'edifici encara és el mateix i als baixos hi ha un comerç dedicat a la venda de roba (figura 8).

Aquest fet va quedar palesat en els anuncis que la casa Jorba inseria en la premsa de la ciutat. El primer anunci que incorporava la nova adreça va ser editat en la premsa del dissabte 15 de gener de 1921²⁵ (figura 9). En aquest anunci s'hi expressava l'adreça de “Place du Parvis, 28”.

Tres anys després del viatge de Joan Jorba i Rius en el que va fundar la sucursal de Bèlgica el seu fill, en Pere Jorba i Vall, fa un nou viatge per Europa amb la mateixa finalitat que els viatges del seu pare. En aquesta ocasió va sortir de Manresa el dilluns dia 20 de febrer de 1922 acompanyat del responsable de la secció de joieria dels magatzems, en Armengol i Busquets i d'un intèrpret de parla alemanya Josep Wind. El viatge va tenir diverses etapes: Lió, Nüremberg, Berlin, Leipzig, Viena, Graz, etc. La finalitat, a més, de proveir-se de mercaderies diverses tenia la finalitat d'adquirir les darreres novetats en rellotgeria per fer front a la competència existent a la ciutat, segons el comentari que va escriure al passar per Suïssa: “...on tindrem molta feina en la compra de rellotgeria. Segons impressions que hem recollit és una de les millors èpoques i creiem poder realitzar importants operacions, tant per les condicions de preu com de novetat”²⁶. El viatge no podia acabar sense passar per la sucursal de Brussel·les i retornar via París²⁷. Igual que en el viatge anterior, en Pere Jorba i Vall va escriure unes cròniques d'aquest viatge que també es van publicar en la premsa de l'època.

La família Jorba va continuar tenint, durant aquesta etapa, relació amb Bèlgica. Amb motiu de la visita oficial que la família reial belga encapçalada pel rei Albert va fer a Madrid entre els dies 1 i 4 de febrer de 1921, el Sr. Joan Jorba i Riu els hi va trametre un escrit de reconeixement i benvinguda. L'ambaixador belga a Madrid va contestar l'escrit amb un ofici d'agraïment el dia 5 de febrer²⁸.

A finals de l'any 1922 la Casa Jorba va editar un calendari de paret, que es va repartir durant la fira de l'Ascensió, a principis de desembre, que comprenia el calendari pels pro-

GRANS MAGATZEMS
JORBA
 MANRESA: Born i St. Dgo. Tf. 149 i 450
 BARCELONA: Call 13 i 15 i St. Dgo. del Call
 BRUSSEL·LES: Place du Parvis, 28 i 1

GUERRA
ALS
ACAPARADORS

Aquesta Casa, procurant sempre pels interessos de sos nombrosos i distingits clients, compleix amb tota fidelitat i justícia ses promeses. Des d'AVUI dissabte, posa a la venda el **suore blanc refinat, a Ptes. 1'80 el quilo** i molt aviat a **pessetes 1'50 quilo.**

Arroç BOMBA, classe extra a 70 Cms. el quilo

Gran LIQUIDACIÓ
del 17 al 31 del corrent
 Posem en coneixement de nostres clients, que durant aquests dies **LIQUIDAREM totes les existències a la mitat de son preu**

Ademés tenim, com tots els anys, una gran partida de mocadors de butxaca, de saldo i roba blanca per a senyora, senyoreta i nenes.

Es recomana que's faci les compres amb tota urgència per a poder escollir lo millor d'entre les nombrosíssimes gangues que's trobin en el SALDO.

Totes les compres de saldo deuràn pagar-se al comptat.

PREU FIXE

9. Anunci aparegut al periòdic de “El Pla de Bages” del dia 15 de gener de 1921 amb l'adreça de la sucursal del barri de Saint Gilles, a la place du Parvis, 28.

pers dos anys (1923 i 1924). El calendari incorporava un dibuix amb el gravat de les principals fàbriques i locals de venda de la Casa Jorba, entre les que hi havia la sucursal de Brussel·les.

El darrer anunci aparegut en la premsa de Manresa en la que la Casa Jorba s'anuncia amb l'adreça de Brussel·les va ser el que va aparèixer el dia 21 d'octubre de 1922 (figura 10)²⁹. El següent anunci comercial que hi va aparèixer, el 12 de març de 1923 ja no feia cap esment a la sucursal de Brussel·les.

Sembla que degut a una gestió poc afortunada del responsable dels ma-

Grandiosa rebaixa de preus en els Comestibles

Novament podem oferir a nostres clients i amics, els articles de Comestibles i similars, en condicions forsa ventajoses, tan per la qualitat com pel preu, inimitables baix tots istils, ja que's del domini públic que aquesta Magatzems s'han distingit sempre per a portar la capdevantera dels preus baixos, evitant aixís afces exagerades que s'haurien presentat a no ésser l'interés demostrat per aquesta casa a favor dels seus nombrosos i constants favoreixedors, proporcionant-los-hi genres bons i baratos.

Per a donar uns idea de lo manifestat, detellem a continuació alguns dels molta articles d'aquesta Secció

Arroç classe primera	a pessetes 0'60 el quilo	Bacallà Island, classe primera.	a pessetes 0'75 la lliura
Sucre blanc refinat, classe extra	a » 1'80 el »	» » » extra	a » 0'90 la »
Cigróns de nova collita, classe primera	a » 0'70 el »	Pesols la llaua de 6 centímetres	a » 0'40
Monjels classe primera, de nova collita	a » 0'75 el »	» » de 12	a » 0'65
Olives de gust refinat	a » 1' el »	Sabó marca Montserrat, la pastilla de mig quilo	a » 0'55
PANELLETS de la mellor classe	a » 1'50 la lliura	» d'oli classe primera	a » 1'10 el quilo
Avellana torrada	a » 1'10 la »	» de coco R. classe extra	a » 1'50 el »
Atmetlla torrada	a » 1'75 la »	Espelmes classe bona, tots els femunys	a » 1'90 el »
Galetes classe primera	a » 1' la »	Blau per a la roba, dues borses	a » 0'15
» » extra	a » 1'20 la »	» » la caps	a » 0'20

Garantia absoluta en el pes i qualitat

Grans Magatzems JORBA

MANRESA: Carrer del Born i Sant Domingo.
BARCELONA: Carrer del Call, 13 i 15.
Casa a BRUSSEL-LES

10. Darrer anunci aparegut a la premsa de Manresa amb un referència a la sucursal de la Casa Jorba a Brussel-les que es va editar en "El Pla de Bages" del dia 21 d'octubre de 1922.

gatzems a Brussel-les, a principis de l'any 1923, van tenir de tancar el local, quatre anys més tard de la seva obertura.

BIBLIOGRAFIA

- "Amics, records i anys de treball a Jorba Manresa", Copisteria del Bages, p. 70. (AJVMP).
- Camprubí i Plans, Josep; "Joan Jorba i Rius 1869-1938. Vida i anècdotes d'un innovador del comerç manresà", Llibreria Sobrerroca, S.A., Manresa 1988, p. 209 (AJVMP).
- "El Pla de Bages", periòdic editat a Manresa.
- "Escritura y estatutos de INDUSTRIAS Y ALMACENES JORBA, S. A. Manresa", Imprenta y encuadernaciones de San José, Manresa 1923, p. 49. (AJVMP).
- "Història de la Ciutat de Manresa. 1900 - 1950", 3 volums, Caixa de Manresa, Manresa, 1991. (AJVMP).
- "Revista Il·lustrada Jorba", Magatzems Jorba, Manresa, 1908-1937 (Del número 1 de juliol de 1908 al número 325 de gener-març de 1937).

NOTES

1. Pere Jorba i Gassó va néixer a Calaf el dia 14 de març de 1849, fill de Francesc Jor-

- ba i Pagés, i de Josepa Gassó. Quan tenia 9 anys la família Jorba-Gassó va emigrar a Manresa motivada per la manca d'oportunitats i les noves possibilitats que la indústria obria a Manresa.
2. Teresa Rius i Vilaseca també era natural de Calaf i era teixidora i companya de Pere Jorba a la fàbrica tèxtil a Castellgalí on es van conèixer.
3. Anteriorment ja havien obert un petit local al carrer bastardes i un pis a la plaça Major on van iniciar la venda de productes a la menuda.
4. Aquest edifici va se projectat per l'arquitecte Ignasi Oms i Ponsa l'any 1902 i construït entre aquell any i 1904.
5. Ramon Roqueta i Torrentó s'havia establert com a comerciant de vi a la carretera de Vic, número 95 al mateix lloc que es troba actualment.
6. Durant aquesta etepa l'Hotel "Sant Domingo" va ser regentat per en Salvador Illa.
7. Aquests magatzems eren propietat de la raó social "Almacenes Jorba, S.A.", mentre que les fàbriques i els magatzems de Manresa eren propietat de la raó social "Indústries i Magatzems Jorba, S.A.".
8. Veure "El Pla de Bages" del dia 1 d'abril de 1919, número 10.231, p. 2.
9. L'armistici es va signar el dia 11 de novembre de 1918.
10. Veure "El Pla de Bages" del dia 2 d'abril de 1919, número 10.232, p.2.
11. Veure "El Pla de Bages" del dia 3 d'abril de 1919, número 10.233, p. 2.
12. Veure "El Pla de Bages" del dia 7 d'abril de 1919, número 10.236, p. 2.
13. Veure "El Pla de Bages" del dia 8 d'abril de 1919, número 10.237, p. 2.
14. Ibidem.
15. Mechelen és el nom flamenc de la ciu-

- tat de Malines i entre els anys 1921 i 1926 el cardenal Mercier va promoure unes reunions de diàleg entre els catòlics i els anglicans conegudes com a "Converses de Malines" la qual cosa el va fer molt respectat.
16. Veure "El Pla de Bages" del dia 10 d'abril de 1919, número 10.239, p. 2.
17. "Revist Il·lustrada Jorba" número 118, abril de 1919.
18. "El Pla de Bages" del dia 24 de maig de 1919, número 10.277, p. 3.
19. Aquestes sigles corresponen a la unió del nom dels tres països que la formen: Bèlgica, Nederland i Luxemburg.
20. Aquest edifici situat a laAVINGUDA Anspach es conegut com a la "Bourse" i situat molt a prop de la Grande Place on està l'Ajuntament de la ciutat.
21. "El Pla de Bages" del dia 25 de juny de 1906, número 10.298, p. 2.
22. "El Pla de Bages" del dia 19 de juliol de 1919, número 10.318, p. 4.
23. "El Pla de Bages" del dia 12 d'agost de 1919, número 10.338, p. 4.
24. "El Pla de Bages" del dia 29 d'agost de 1919, número 10.352, p. 3.
25. "El Pla de Bages" del dia 15 de gener de 1921, número 10.749, p. 1.
26. "El Pla de Bages" del dia 18 de març de 1922, número 11.093, p. 2.
27. "El Pla de Bages" del dia 18 de febrer de 1922, número 11.069, p. 3.
28. Escrit que es troba a l'arxiu Jorba de la Colònia Jorba.
29. "El Pla de Bages" del dia 21 d'octubre de 1922, número 11.264, p. 3.

Joan Vila-Masana i Portabella
Col·leccionista i estudiós